

Landschapsbeheer Flevoland
Zorg voor ons landschap

Landschapsbeheer Flevoland
Botter 14-03
8232 JP Lelystad

t: 0320-294939
e: flevoland@landschapsbeheer.net
www.landschapsbeheerflevoland.nl

Activiteitenplan

Abelenlaan en Lindelaan, Emmeloord

Maart, 2024

Burgerparticipatie

Landschapsbeheer stimuleert betrokkenheid van bewoners bij de natuur en het landschap in de eigen leefomgeving. Samen verantwoordelijk voor de inrichting en het beheer van de eigen 'achtertuin'.

Landschap

Singels, laanbomen, bermen, dijken, dorpsbossen, weilanden, akkers, stedelijk groen en groot open water zijn dragers van het landschap. Beheer, behoud en ontwikkeling van deze landschapselementen dragen bij aan de beleving van ons landschap.

Cultuurhistorie en Aardkunde

De geschiedenis van Flevoland heeft mens en landschap bepaald. Om de eigen leefomgeving goed te begrijpen speelt kennis van het ontstaan van het gebied een belangrijke rol.

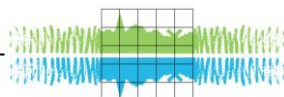

Soortenbeheer

In het Flevolandse landschap horen tal van plant- en diersoorten. De (tijdelijke) aanvullende maatregelen die Landschapsbeheer uitvoert, dragen bij aan het realiseren van een zelf functionerend ecosysteem.

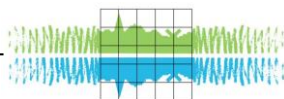
Titel : Abelenlaan en Lindelaan, Emmeloord
Auteur : XXXXXXXXXX
Datum : Maart, 2024
Rapportnr : LBF-2024-018

Landschapsbeheer Flevoland
Botter 14-03, 8232 JP Lelystad
t: 0320-294939
e: flevoland@landschapsbeheer.net
www.landschapbeheerflevoland.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Projectgegevens	5
2.1. Naam project.....	5
2.2. Doel project	5
2.3. Startdatum project.....	5
2.4. Einddatum project	5
2.5. Locatie project	5
3. Omgevingswet	8
3.1 Effecten	8
3.2 Alternatieve afweging	8
4. Staat van instandhouding	9
4.1 Gewone dwergvleermuis	9
4.2 Effect op de staat van instandhouding	9
5. Mitigerende maatregelen	10
5.1 Gierzwaluw	10
5.2 Gewone dwergvleermuis	11
5.2.1. Algemene maatregelen	11
5.2.2. Optie 1: Direct permanente mitigatie.....	11
5.2.3. Optie 2: Eerst tijdelijke mitigatie	12
5.2.3.1 Verwijdering van tijdelijke mitigatie	13
5.3 Overzicht data van uitvoering	13
Bronvermelding	14

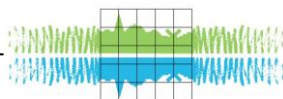
1. Inleiding

Mercatus beheert tal van huurhuizen in de Noordoostpolder, enkele huizen in Emmeloord zijn toe aan onderhoudswerkzaamheden. De werkzaamheden aan de Abelenlaan en de Lindelaan te Emmeloord zijn nodig omdat er anders op termijn (ernstige) schade kan optreden aan de woningen en sociale veiligheid van de bewoners.

Binnen de woningen waar onderhoud aan gepleegd dient te worden zijn zeven nesten van de gierzwaluw (*Apus apus*) en twee paarverblijven van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) aangetroffen. Zie inventarisatierapport LBF-2021-051 (Boer & Wielink, 2021). Om die reden dient een omgevingsvergunning voor flora- en fauna-activiteiten te worden aangevraagd.

Met onderhoudswerkzaamheden van de woningen worden paarverblijven van de gewone dwergvleermuis geraakt. Daarom zijn mitigerende maatregelen benodigd, om de effecten van de sloop tot een minimum te beperken en de staat van instandhouding van zowel de gierzwaluw als de gewone dwergvleermuis niet te verslechteren. Enerzijds door te werken buiten de kwetsbare periode en anderzijds door nestlocaties te sparen of alternatieven aan te bieden. Door buiten de kwetsbare periode te werken worden de nesten van de gierzwaluw niet verstoord.

Dit activiteitenplan is bedoeld om de effecten van de onderhoudswerkzaamheden dusdanig te mitigeren dat de gierzwaluw en de gewone dwergvleermuis geen schade ondervinden. Ook is dit activiteitenplan bedoeld als handreiking voor het aanvragen van een omgevingsvergunning voor flora- en fauna-activiteiten.

2. Projectgegevens

2.1. Naam project

Onderhoudswerkzaamheden Abelenlaan en Lindelaan Emmeloord: PMC-84802, PMC-84531 & PMC-84496.

2.2. Doel project

Deze woningen langs de Abelenlaan en Lindelaan zijn toe aan onderhoud. De werkzaamheden betreffen na-isoleren van de gevels, isolatie en onderhoud van het dak. Door de onderhoudswerkzaamheden aan de woningen, wordt de sociale veiligheid van de bewoners gewaarborgd en de energetische waarde van het huis verhoogd.

2.3. Startdatum project

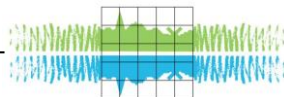
Het onderhoud van de panden is gewenst te starten in september 2024.

2.4. Einddatum project

De einddatum van de uit te voeren onderhoudswerkzaamheden is geschat op maart 2025.

2.5. Locatie project

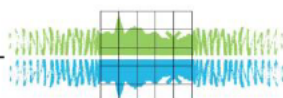
De panden zijn gelegen in Emmeloord, aan de Abelenlaan en Lindelaan. Tabel 1 toont een overzicht van de huisnummers aan de Abelenlaan en aan de Lindelaan die het project betreffen. Figuur 1 & Figuur 2 tonen kaartjes met de betreffende panden gearceerd en de door Boer & Wielink (2021) aangetroffen nesten en verblijfplaatsen van de beschermde soorten.

Tabel 1.

Overzicht van de betreffende huizen aan de Abelenlaan en de Lindelaan te Emmeloord en de door Boer & Wielink (2021) aangetroffen nesten en verblijfplaatsen van de beschermde soorten.

Straatnaam	Huisnr.	Woonplaats	PMC nr.	Aangetroffen beschermde soorten
Abelenlaan	3	Emmeloord	PMC-84802	
Abelenlaan	4	Emmeloord	PMC-84531	2 nesten van gierzwaluw
Abelenlaan	5	Emmeloord	PMC-84802	
Abelenlaan	6	Emmeloord	PMC-84531	
Abelenlaan	8	Emmeloord	PMC-84531	
Abelenlaan	10	Emmeloord	PMC-84531	
Abelenlaan	11	Emmeloord	PMC-84496	
Abelenlaan	12	Emmeloord	PMC-84531	
Abelenlaan	13	Emmeloord	PMC-84496	
Abelenlaan	14	Emmeloord	PMC-84531	
Abelenlaan	15	Emmeloord	PMC-84802	
Abelenlaan	19	Emmeloord	PMC-84802	
Abelenlaan	20	Emmeloord	PMC-84531	
Abelenlaan	21	Emmeloord	PMC-84496	
Abelenlaan	23	Emmeloord	PMC-84802	
Abelenlaan	25	Emmeloord	PMC-84802	
Abelenlaan	32	Emmeloord	PMC-84531	
Abelenlaan	36	Emmeloord	PMC-84531	1 nesten van gierzwaluw
Lindenlaan	1	Emmeloord	PMC-84531	1 Paarverblijf gewone dwergvleermuis
Lindenlaan	9	Emmeloord	PMC-84531	
Lindenlaan	13	Emmeloord	PMC-84531	1 nesten van gierzwaluw, 1 Paarverblijf gewone dwergvleermuis
Lindenlaan	15	Emmeloord	PMC-84531	
Lindenlaan	17	Emmeloord	PMC-84531	
Lindenlaan	19	Emmeloord	PMC-84531	
Lindenlaan	21	Emmeloord	PMC-84531	
Lindenlaan	23	Emmeloord	PMC-84531	1 nesten van gierzwaluw
Lindenlaan	25	Emmeloord	PMC-84531	1 nesten van gierzwaluw
Lindenlaan	27	Emmeloord	PMC-84531	1 nesten van gierzwaluw
Lindenlaan	33	Emmeloord	PMC-84531	
Lindenlaan	39	Emmeloord	PMC-84531	
Lindenlaan	41	Emmeloord	PMC-84531	

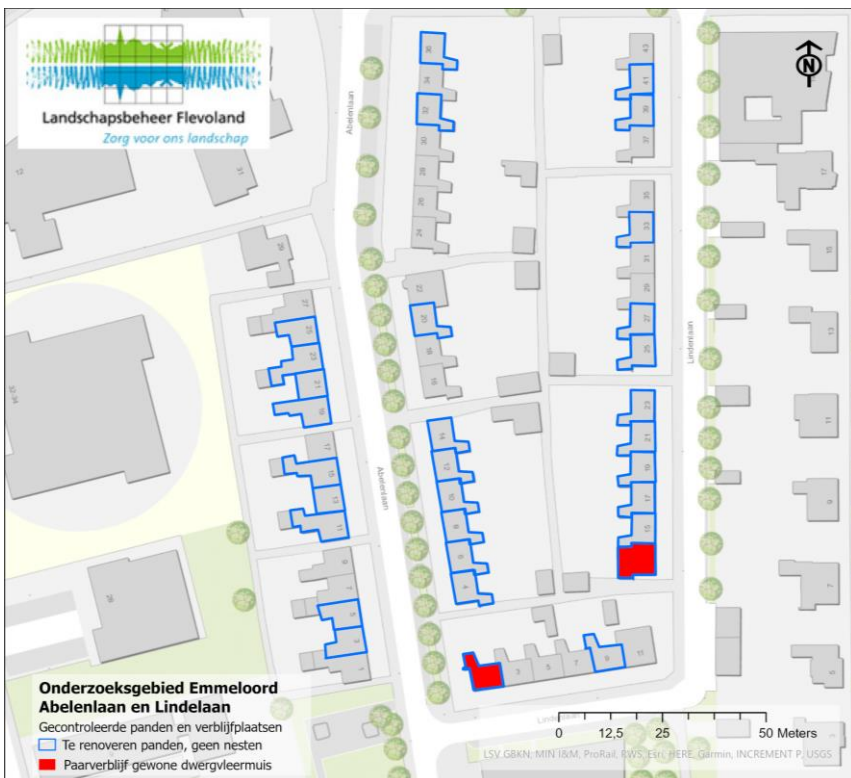
Figuur 1.

Aangetroffen nesten van gierzwaluw (*Apus apus*) aan de Abelenlaan en de Lindelaan te Emmeloord (Boer & Wielink, 2021)

Figuur 2.

Aangetroffen nesten van gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) aan de Abelenlaan en de Lindelaan te Emmeloord (Boer & Wielink, 2021)

3. Omgevingswet

Met dit project worden de beschermde verblijf- en voortplantingsplaatsen van de gewone dwergvleermuis binnen het plangebied geraakt. Om die reden dient een omgevingsvergunning voor flora- en fauna-activiteiten te worden aangevraagd. Door buiten de kwetsbare periode te werken worden de nesten van de gierzwaluw niet geraakt.

Zie ook: [Flora- en fauna-activiteit - Provincie Flevoland](#)

Op grond van onderstaande belangen wordt een omgevingsvergunning aangevraagd:

- Volksgezondheid of de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang.

Uit de aanvraag volgt dat de woningen in dermate staat zijn dat op termijn (ernstige) schade kan optreden aan de woningen en de sociale veiligheid van de bewoners in het geding kan komen. Daarbij zijn de woningen slecht geïsoleerd. Door na-isolatie en onderhoud aan het dak wordt er een beter leefklimaat gecreëerd voor de bewoners. Daarnaast speelt de klimaatopgave. Binnen het klimaatakkoord heeft de rijksoverheid zichzelf en anderen verplichtingen opgelegd om de uitstoot van broeikasgas sterk terug te dringen, isoleren speelt hierbij een grote rol. Door de uitstoot terug te dringen, wordt er een bijdrage geleverd aan het beperken van negatieve gevolgen van klimaatverandering. Klimaatverandering is een risico voor de volksgezondheid, waardoor de werkzaamheden passen binnen het aangegeven belang.

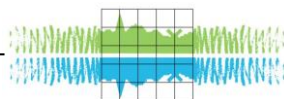
3.1 Effecten

Met dit project worden de beschermde verblijf- en voortplantingsplaatsen van de gewone dwergvleermuis binnen het plangebied geraakt. Op de korte termijn verdwijnen er verblijfplaatsen van beschermde soorten, maar door te mitigeren worden negatieve effecten op de staat van instandhouding van de beschermde soorten voorkomen. Door buiten de kwetsbare periode te werken worden de nesten van de gierzwaluw niet geraakt.

Op de lange termijn worden verdwenen verblijfplaatsen gecompenseerd. Daarmee zijn er geen negatieve effecten op de staat van instandhouding van de beschermde soorten die voorkomen.

3.2 Alternatieve afweging

Om gestelde doelen te bereiken zijn de werkzaamheden die leiden tot aantasting van de verblijfplaatsen onvermijdelijk. Uitstel of afstel van de maatregelen leidt tot verdergaande aftakeling van de woningen, wat voor de bewoners onwenselijk is, hun gezondheid schade kan aanbrengen en negatieve effecten voor het milieu met zich meebrengt. Verder is er grote behoefte aan verbetering van isolatie, voor het verbeteren van het leefklimaat en het bijdragen aan de energietransitie. De werkzaamheden zijn gericht op het verbeteren van de staat van onderhoud van deze specifieke woningen en kunnen niet op een andere plaats gebeuren. Bij de uitvoer van de werkzaamheden wordt rekening gehouden met de meest kwetsbare periode voor de betreffende soorten en worden mitigerende maatregelen ingezet om effecten zo veel mogelijk te beperken.

4. Staat van instandhouding

Binnen het plangebied zijn beschermde paarverblijven van de gewone dwergvleermuis aanwezig die met de uitvoering van dit project vernield worden. Ook zijn er nesten van de gierzwaluw aangetroffen, door buiten de kwetsbare periode te werken worden de nesten van de gierzwaluw niet geraakt, hiervoor hoeft geen omgevingsvergunning voor flora- en fauna-activiteiten te worden aangevraagd.

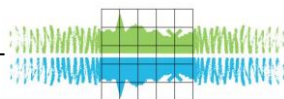
4.1 Gewone dwergvleermuis

Uit elk onderzoek dat uitgevoerd wordt door Landschapsbeheer in Flevoland blijkt dat de gewone dwergvleermuis een zeer gewone verschijning is en dat die veelvuldig voorkomt. Dat er gewone dwergvleermuizen in dit onderzoek werden aangetroffen, was dan ook weinig verrassend. De populatie van de gewone dwergvleermuis wordt in Nederland beschouwd als 'thans niet bedreigd' (Van Norren et al, 2020). De landelijke staat van instandhouding wordt beschouwd als **onbekend** (Zoogdiervereniging, 2018).

De lokale staat van instandhouding in Emmeloord is **onbekend**. Er zijn weinig gegevens beschikbaar van gewone dwergvleermuizen in Emmeloord. Uit andere onderzoeken van Landschapsbeheer blijkt dat de gewone dwergvleermuis een gewone verschijning is in Flevoland. De aanwezigheid in een woonwijk of bedrijventerrein van gewone dwergvleermuis wordt bepaald door de aantrekkelijkheid van de woningen voor vleermuizen en de aanwezigheid van geschikte jachtgebieden in de directe omgeving. Er is geen reden om aan te nemen dat de lokale staat van instandhouding een andere trend volgt dan de landelijke. De populatie in Emmeloord is niet geïsoleerd en staat in verbinding met andere populaties.

4.2 Effect op de staat van instandhouding

Mercatus gaat uit van overcompensatie binnen de maatregelen die getroffen worden voor de gewone dwergvleermuis, zie Hoofdstuk 5. Met zowel de tijdelijke als permanente mitigatie wordt rekening gehouden met de gewone dwergvleermuis. Daarmee leidt de ontwikkeling niet tot een verslechtering van de staat van instandhouding van de beschermde soort.

5. Mitigerende maatregelen

Binnen het plangebied zijn nesten van de gierwaluw en paarverblijven van de gewone dwergvleermuis aanwezig die met de uitvoering van dit project geraakt kunnen worden. Mitigerende maatregelen zorgen ervoor dat negatieve effecten van de werkzaamheden tot een minimum worden beperkt en de staat van instandhouding van de gierwaluw en de gewone dwergvleermuis niet verslechteren.

5.1 Gierwaluw

Met ecologisch onderzoek (Boer & Wielink, 2021) zijn zeven nesten van de gierwaluw aangetroffen. De gierwaluw gebruikt zijn nest enkel in de periode van april tot september, de gierwaluw overwintert in het zuiden van Afrika. De kwetsbare periode voor de gierwaluw (zie Tabel 2) valt daarom van 15 april tot en met 1 september, mogelijk zijn er nog enkele broedparen aanwezig tot en met begin september. Binnen de kwetsbare periode mag niet worden gewerkt.

Tabel 2.

Kwetsbare periode van de gierwaluw. Er bestaat geen gunstige periode voor de soort, zodat alleen kan worden gewerkt in de minst kwetsbare periode (geel). In perioden met reproductie (rood) kan niet gewerkt worden.

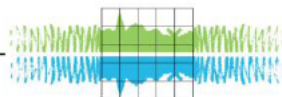
jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

gierwaluw

Buiten de kwetsbare periode kan vrij worden gewerkt, mits de nesten, welke jaarrond, beschermd zijn niet worden vernield.

De onderhoudswerkzaamheden aan de Abelenlaan en Lindelaan te Emmeloord vinden plaats tussen 15 september en 15 april en daarmee buiten de kwetsbare periode van de gierwaluw. Met de werkzaamheden worden de nesten niet vernield en de situatie wordt niet aangepast, waardoor de nesten bruikbaar blijven en er geen negatieve effecten op de staat van instandhouding ontstaan. Er hoeft voor de gierwaluw geen omgevingsvergunning voor flora- en fauna-activiteiten te worden aangevraagd.

Indien blijkt dat de nesten met de werkzaamheden toch worden geraakt, zullen andere mitigerende maatregelen moeten worden genomen en dient er wel een omgevingsvergunning te worden aangevraagd. Wanneer gedurende de onderhoudswerkzaamheden schade wordt veroorzaakt aan een gierwaluwnest, worden de werkzaamheden per direct stil gelegd en zullen mitigerende maatregelen genomen moeten worden.

5.2 Gewone dwergvleermuis

Met ecologisch onderzoek (Boer & Wielink, 2021) zijn twee paarverblijven van de gewone dwergvleermuis aangetroffen. Het project betreft isolatie van de gevels waardoor de verblijfplaatsen worden vernield.

Er zijn twee opties mogelijk afhankelijk van de uitvoering van de werkzaamheden. De eerste optie betreft het direct plaatsen van permanente mitigatie (zie 5.2.2). Bij de tweede optie blijkt het niet mogelijk om direct permanent te mitigeren en worden de effecten eerst tijdelijk gemitigeerd (zie 5.2.3).

Tabel 3.

Perioden waarin de gewone dwergvleermuis gebruik maakt van het verblijf. Van groen, geel, oranje tot rood intensiveert het gebruik. Voor vleermuizen kan gewerkt worden in de groene periode.

jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Gewone dwergvleermuis paarverblijf

5.2.1. Algemene maatregelen

Bij de uitvoering van het project wordt rekening gehouden met de volgende eisen, ter voorkoming van verstoring van de gewone dwergvleermuis:

- Voor elke verblijfplaats dat wordt vernield, worden minimaal vier nieuwe alternatieve verblijfplaatsen aangeboden.
- De werkzaamheden worden buiten de kwetsbare voortplantingsperiode van de gewone dwergvleermuis (Tabel 2) uitgevoerd. Er kan niet worden gewerkt nabij de verblijfplaatsen (Lindelaan 1 en 13, zie Figuur 2) in de periode 15 juli t/m 1 november 2024.

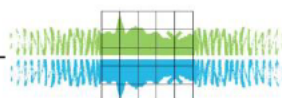
5.2.2. Optie 1: Direct permanente mitigatie

Er worden tussen 1 november 2024 en 15 februari 2025 direct permante voorzieningen in de gevel gerealiseerd ten behoeve van de gewone dwergvleermuis. In totaal worden er 8 vleermuiskasten in de huizen ingebouwd.

Bij het plaatsen van de permanente alternatieven voor de gewone dwergvleermuis, moet rekening gehouden worden met de volgende eisen:

- Er moet een vrije invliegrouete aanwezig zijn.
- De nieuwe vleermuiskasten worden binnen 200 meter van de originele verblijfplaatsen gerealiseerd.
- De vleermuiskasten worden op minimaal 3 meter hoogte opgehangen. Op de ingang van de vleermuizenkast mag geen kunstlicht schijnen tijdens de schemering of nacht.
- Er kunnen meerdere inbouwstenen bij elkaar worden geplaatst, in gevels op verschillende windrichtingen is voor de vleermuizen ideaal.
- Het is raadzaam vleermuisverblijven niet direct boven ramen in te bouwen, in verband met mogelijke overlast door uitwerpselen.

Er worden minimaal 8 permanente vleermuiskasten ingebouwd voor de gewone dwergvleermuis ter vervanging van de twee vernielde paarverblijven. De kasten dienen minimaal geschikt te zijn als paarverblijf voor gewone dwergvleermuizen. Er kan gebruik worden gemaakt van de IB VL 06 Inbouwsteen (zie Figuur 3) of een vergelijkbaar type geschikt voor inbouw. De permanente vleermuiskasten zijn voor 15 februari 2025 gerealiseerd.

Figuur 3.

IB VL 06 Inbouwsteen Vleermuizen (Vivara Pro, z.d.-a).

5.2.3. Optie 2: Eerst tijdelijke mitigatie

Indien het niet mogelijk blijkt te zijn om direct permanent te mitigeren, worden er eerst tijdelijke externe vleermuiskasten geplaatst.

Bij het plaatsen van de tijdelijke alternatieven voor de gewone dwergvleermuis, moet rekening gehouden worden met de volgende eisen:

- De tijdelijke vleermuiskasten worden bevestigd binnen 200 meter van de originele verblijfplaatsen aan omliggende panden die niet worden geraakt door de werkzaamheden, in bezit van Mercatus.
- Er moet een vrije invliegroute aanwezig zijn.
- De vleermuiskasten worden op minimaal 3 meter hoogte opgehangen. Op de ingang van de vleermuizenkast mag geen kunstlicht schijnen tijdens de schemering of nacht.

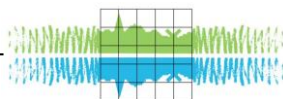
Bij de uitvoering van de werkzaamheden wordt rekening gehouden worden met de volgende eisen, ter voorkoming van verstoring van de gewone dwergvleermuis:

- De werkzaamheden worden buiten de kwetsbare voortplantingsperiode van de gewone dwergvleermuis (Tabel 2) uitgevoerd. Start van de werkzaamheden nabij de verblijfplaatsen is mogelijk vanaf 1 november 2024.
- Na de verwijdering van de verblijfplaatsen, hoeft er geen rekening meer gehouden te worden met de kwetsbare periode, mits de aanwezige (tijdelijke) vleermuiskasten niet worden verstoord.

In totaal worden er 8 vleermuiskasten opgehangen.

Ter vervanging van de twee paarverblijven en vanwege de tijdelijke verslechtering van het leefgebied van de gewone dwergvleermuis worden er 8 alternatieve locaties gerealiseerd die geschikt zijn als paarverblijf. Er worden 8 tijdelijke, externe vleermuiskasten geplaatst. De kasten dienen minimaal geschikt te zijn als paarverblijf voor gewone dwergvleermuizen. Er kan gebruik worden gemaakt van de VK MP 05 Vleermuizenkast (zie Figuur 4) of een vergelijkbaar type geschikt voor aan gevels.

De tijdelijke mitigatie voor de twee paarverblijven wordt zo spoedig mogelijk gerealiseerd. Voor tijdelijke vervanging van de paarverblijfplaatsen, geldt een gewenningsperiode van minimaal 6 maanden voorafgaand aan de start van het paarseizoen in augustus. De vleermuiskasten zijn bij voorkeur in februari 2024 aanwezig, maar niet later dan 15 maart 2024.

Figuur 4.
VK MP 05 Vleermuizenkast (Vivara Pro, z.d.bc).

5.2.3.1 Verwijdering van tijdelijke mitigatie

Na realisatie van het project en uitvoering van de permanente mitigatie, mogen de tijdelijke maatregelen worden verwijderd. Hierbij moet rekening worden gehouden met de volgende eisen:

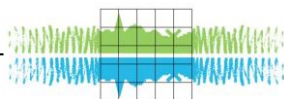
- De tijdelijke vleermuiskasten mogen verwijderd worden na een gewenningsperiode van minimaal 6 maanden voorafgaand aan de start van het paarseizoen, waarin zowel de tijdelijke als de permanente locaties aanwezig zijn.
- De tijdelijke vleermuiskasten dienen verwijderd te worden buiten de kwetsbare periode (november-februari).

Het verwijderen van de tijdelijke voorzieningen is niet noodzakelijk. Wanneer de vleermuiskasten geen belemmering vormen komt het de vleermuizen ten goede als deze blijven hangen zolang de kasten functioneel zijn.

5.3 Overzicht data van uitvoering

In deze paragraaf wordt overzichtelijk de meest ideale data van uitvoeren van bovenstaande maatregelen weergegeven, zie de desbetreffende paragrafen voor de gestelde eisen.

Datum	Activiteit
1 september 2024	Einde kwetsbare periode gierzwaluw
1 november 2024	Einde kwetsbare periode gewone dwergvleermuis
1 november 2024	Start werkzaamheden (nabij Lindelaan 1 en 13)
1 november 2024 tot 15 februari 2025	Plaatsen permanente inbouwstenen voor vleermuiskasten (zie 5.2.2)
15 april 2025	Start kwetsbare periode gierzwaluw

Bronvermelding

Boer, H., & Wielink, R. (2021, september). *Ecologisch onderzoek in Emmeloord Centrum* (LBF-2021-051). Landschapsbeheer Flevoland.

Sovon. (2020). *Gierzwaluw*. Geraadpleegd op 3 januari 2024, van <https://www.sovon.nl/nl/soort/7950>

Vivara Pro. (z.d.-a). *IB VL 06 Inbouwsteen Vleermuizen* [FIGUUR]. Geraadpleegd op 3 januari 2024, van <https://www.vivarapro.nl/shop/inbouwstenen-voor-vleermuizen-gierzwaluwen-en-huismussen/inbouwstenen-vleermuizen/ib-vl-06-inbouwsteen-vleermuizen/>

Vivara Pro. (z.d.-b). *VK MP 05 Vleermuizenkast* [FIGUUR]. Geraadpleegd op 3 januari 2024, van <https://www.vivarapro.nl/shop/vleermuisverblijven-voor-mitigatie-en-compensatie/gevelkasten-vleermuizen/vk-mp-05-vleermuizenkast//>

Zoogdiervereniging. (2018). *Gewone dwergvleermuis*. Geraadpleegd op 3 januari 2024, van <https://www.zoogdiervereniging.nl/zoogdiersoorten/gewone-dwergvleermuis>

